

İFLASIN ERTELENMESİ KARARININ ALACAKLILAR VE KAMU İDARESİ AÇISINDAN ETKİLERİ

Özgür ÖZKAN*

I- GİRİŞ

Türk Ticaret Kanunu'nun 324. maddesi, anonim şirkette mali durumun bozulması halinde, hem genel kurul hem de mahkeme tarafından tedbir alınması halini düzenler. Bu maddeye göre, şirket pasiflerinin aktifinden daha fazla olması, diğer bir deyişle şirketin borca batık olması halinde, yönetim kurulu bu durumu mahkemeye bildirmekle yükümlüdür. Bu durumda mahkemece şirketin iflasına karar verilebilir. Ancak şirketin durumunun düzeltilmesinin mümkün olması halinde, yönetim kurulu veya şirket alacaklılarının birinin talebi üzerine, mahkemece iflasın ertelenmesine karar verilebilir. Mahkeme vermiş olduğu bu karar çerçevesinde şirketin ıslahı için gerekli olan tedbirleri alır.

İflasın ertelenmesi, pasifleri aktiflerinden fazla olan, diğer bir deyişle borca batık durumda olan bir anonim şirketin belli koşullarla geçici olarak iflasına karar verilmesini önlemek, diğer bir deyişle iflas kararı verilmesini gerektiren borca batıklığı ortadan kaldırmak, şirketin durumunun ıslahı ve şirketin bir tüzel kişi olarak varlığını ve faaliyetini sürdürmesini sağlamak amacıyla getirilmiş bir kurumdur. Bu kurum esas itibarıyla şirketin ve pay sahiplerinin çıkarlarını korumaya hizmet eder; bir yan etki olarak alacaklıların da korunması sağlanmış olur. Böylece, iflasın ertelenmesi ile şirket ve alacaklı menfaatlerine aynı oranda hizmet edilmiş olur.

İflasın ertelenmesi kurumu, Türk Ticaret Kanununda yetersiz bir biçimde düzenlenmiştir. Daha sonra 4949 sayılı Kanun ile sermaye şirketleri ve kooperatiflerin borca batıklık nedeniyle iflasına ilişkin İcra ve İflas Kanunu'nun 179. maddesinde, şirket borçlarının aktifinden fazla olması halinde, şirketin iflasına karar verilebileceği ancak, mali durumun

* Vergi Denetmeni, Eski Banka Müfettişi

iyileştirilmesi imkanı mevcut ise, talep üzerine iflasın ertelenmesi yoluna gidilebileceği açıkça düzenlenmiştir (Güralp, 2008).

Bu yazımızda öncelikli olarak iflasın ertelenmesi müessesesine değinildikten sonra, mahkemece iflasın ertelenmesi kararının verilmesinin amme alacaklarının tahsili üzerindeki etkisi değerlendirilmeye çalışılacaktır.

II- TÜRK HUKUKUNDA İFLAS ERTELEME KURUMU VE AMACI

İflasın yani şirketin varlığının sona ermesinin bütün taraflar için vahim sonuçlar doğurması nedeniyle, iflas erteleme ve daha sonra da ortadan kaldırmaya yönelik hukuki tedbirlerin alınmasına çeşitli ülkelerde ve ülkemizde de başvurulmaktadır. Ülkemizde; iflasın ertelenmesinin yanı sıra, konkordato, sermaye şirketlerini uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırılması, fevkalade mühletten yararlanma imkanları da hep bu amaca yönelik kurumlardır (Öztek, 2005: 30).

Sermaye şirketlerinin ve kooperatiflerin borçlarının yeniden yapılandırılması ülkemizde yaşanan ekonomik krizler sürecinde gündeme gelmiş bir kavramdır. Bu çerçevede 2001 ekonomik krizini müteakip İstanbul yaklaşımı olarak da adlandırılan bir düşünce çerçevesinde özellikle banka ve kredi kurumlarının iflasının önlenmesi ve bunlara hayatîyet kazandırılması maksadı ile borçları, alacaklıların da konsensüsü ile üç yıl müddetle ertelenmiştir. Bu yaklaşımın başlangıçta banka ve kredi kurumları ile sınırlı tutulmasının altında kurtarılan banka ve kredi kurumlarının ticari hayatı kredilemesi ile ticaretin içerisinde bulunan şirketlerin de düzlüğe çıkabileceği mantığı yatmaktaydı. İstanbul yaklaşımı olarak adlandırılan sistem temellerini Londra yaklaşımından almaktaydı. İstanbul yaklaşımı ile öngörülen üç yıllık sürecin sonunda Dünya Bankasının da zorlamaları ile iflas hukukumuzda 2003 ve 2004 değişiklikleri kapsamında İflasın Erteleme, Aktifin Terki Suretiyle Konkordato ve Uzlaşma Yolu İle Borçların Tasfiyesi kurumları dahil olmuştur (Öztek, 2005: 23).

İflasın ertelenmesi esasen hukuk sistemimizde mevcut olan, fakat İcra İflas Kanunu'na 17 Temmuz 2003 tarihli 4949 sayılı kanun ile yapılan düzenlemeler çerçevesinde dahil olmuş bir kurumdur. İflasın ertelenmesi Türk Ticaret Kanununun 324/2 maddesinde düzenlenmiş ve hali hazırda yerini muhafaza eden bir kurumdur. Ancak, 4949 sayılı değişiklikten önce de iflasın ertelenmesi kanunumuzda bulunmakla beraber, uygulamada hakimler

iflasın ertelenmesi kurumuna başvurmuyorlardı. Zira TTK çerçevesinde iflasın ertelenmesi ile birlikte takiplerin duracağına ilişkin bir hüküm yoktu. Bu noktada hakim iflasın ertelenmesi ile birlikte kanun zikretmediği bir tedbiri olan takipleri durdurmaya yanaşamıyordu. Bu tereddütler hasebiyle kanunda var olan ancak uygulanmayan bir kurumdu (Öztek, 2005: 24).

Yargıtay 19. Hukuk Dairesinin vermiş olduğu bir kararda iflas ertelemenin temel amacı şöyle özetlenmiştir; erteleme süresince şirketlerin aktiflerinin korunması, çalıştırılması ve bu şekilde pasiflerinin (borçlarının) azaltılmasıdır. İflas erteleme kurumu, şirketin iflasının ertelenmesi suretiyle durumunun daha da ağırlaşmasının önlenmesi ve böylece alacaklıların korunmasına öncelik tanınmaktadır.

İflas erteleme kurumunun konkordatodan başlıca farklılığı; iflas erteleme imkanından sadece sermaye şirketleri ile kooperatiflerin yararlanması ve borca batık bir şirketin alacaklılarının katılımına bağlı olmaksızın kurtarılmasına imkan veren daha esnek bir kurum olmasıdır.

İflas erteleme kurumunun şekli ve maddi koşulları bulunmaktadır. Bunlar aşağıda başlıklar halinde sıralanmıştır :

İflas Ertelemeye İlişkin Şekli Şartlar :	İflas Ertelemeye İlişkin Maddi (Esasa İlişkin) Şartlar :
1- Talep şartı (iflasın ertelenmesinin talep edilmesi),	1- İflas erteleme talebinde bulunan şirketin “borca batık” olması,
2- Borca batıklık bilançosunun mahkemeye verilmesi,	2- Şirketin iyileşmesinin mümkün olması
3- Borca batıklık bildirim (beyanının) mahkemeye sunulması,	3- Alacaklıların haklarının korunmasıdır.
4- Gerekli masrafların mahkeme veznesine depo edilmesi,	
5- İyileştirme projesinin mahkemeye verilmesi	

İflasın ertelenmesinin sona ermesi de belirli koşullara bağlanmıştır. Buna göre, erteleme süresi sonunda iyileşmenin mümkün olmadığının tespiti

üzerine mahkeme, şirketin iflâsına karar verir. Erteleme süresi dolmamakla birlikte, mahkeme kayyımın verdiği raporlardan şirketin malî durumunun iyileştirilmesinin mümkün olmadığı kanaatine varırsa, erteleme kararını kaldırarak şirketin iflâsına karar verebilir.

Erteleme süresi sonucunda şirketin mali durumunun düzelmesi halinde erteleme kararı amacına ulaşmış demektir. Bu durumda kayyım tarafından verilen rapor çerçevesinde Mahkeme erteleme kararını kaldırır.

III- KAMU (AMME) ALACAKLARININ TANIMI VE KAPSAMI

Kamu hizmetlerinin karşılanması, yürütülmesi için devlet, Anayasadan aldığı yetkiyle bir kısım mali yükümlülükler koyar. Bunlar vergi, resim, harç gibi çeşitli adlarla anılırlar (Öncel vd., 2007: 159). Bunlara genel olarak kamu alacakları diyebiliriz. Kamu alacakları ile ilgili doktrinde birçok tanım bulunmaktadır. Bu tanımları sırasıyla inceleyecek olursak, kamu alacakları devletin kamu hukukundan doğan ve kamu gücüne dayanarak idari işlemlerle sağladığı kamu gelirleri olarak da tanımlandığını görürüz (Onar, 1960: 1647). Başka bir tanımda ise kamu alacağı devletin kamu tüzel kişiliğinden ve egemenlik hakkından doğan, ayrıcalık ve özellik taşıyan alacakları (Tuncer, 1998: 148) şeklinde tanımlanmıştır. Yine bir başka tanıma göre, kamu alacakları devletin yüküm ya da borç ilişkisi sonucu idari işlemlerle sağladığı kamu gelirleridir (Öncel vd., 2007: 159).

Bu tanımlar ancak 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanunun birinci maddesiyle daha anlaşılır şekle gelebilir. 6183 sayılı Kanun'un birinci maddesi; *“Devlete, vilayet bususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tabkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, faiz gibi fer'i amme alacakları ve aynı idarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve amme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları hakkında bu kanun hükümleri tatbik olunur.”* şeklindeki hükmü ile kamu alacaklarının hangi kalemlerden oluştuğunu belirlemektedir. Yine aynı Kanun'un üçüncü maddesi birinci bendinde ise; *“Bu kanundaki amme alacağı terimi: 1. ve 2. maddeler şümülüine giren alacakları,”* şeklinde düzenlenmiş ve kamu alacaklarının nelerden oluştuğu hükme bağlanmıştır.

6183 sayılı Kanun'un birinci maddesinde;

- Kamu alacağının devlete, il özel idarelerine ve belediyelere ait olması gerektiği,

- Kamu alacaklarının asli, fer'i kamu alacakları ve kamu hizmetleri uygulamasından kaynaklanacağı,

- Söz konusu kamu alacaklarının takip masrafları açısından da 6183 sayılı Kanun gereğince işlem yapılacağı hüküm altına alınmıştır (Çelik, 2002: 25).

Asli kamu alacakları; vergi, resim, harç ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme giderleri, vergi cezaları ve para cezalarından oluşmaktadır. Fer'i kamu alacakları ise gecikme zammı ve faizlerini içerdiği anlaşılmaktadır (AATUHK. Md. 1). Fer'i kamu alacakları kapsamına (Çelik, 2002: 25-26);

- 6183 sayılı Kanun'un 51. maddesindeki "gecikme zammı",

- 6183 sayılı Kanun'un 58. maddesinde belirtilen kendisine ödeme emri tebliğ olunan kişinin ödeme emrine itirazı, tamamen veya kısmen haksız bulunduğu ödeyeceği zam,

- Vergi Usul Kanunu'nun 371. maddesinde belirtilen pişmanlık zammı,

- Vergi Usul Kanunu'nun 112. maddesinin 3. bendinde yer alan hükme göre dava konusu yapılan vergi uyumsuzluğunu kaybedenlerden alınacak faizler,

girmektedir.

IV- İFLASIN ERTELENMESİ KARARI VERİLMİŞ BİR AMME ALACAĞINA KAMU İDARESİNİN YAKLAŞIMI

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun'un 54. maddesine göre; "ödeme müddeti içinde ödenmeyen amme alacağı tahsil dairesince cebren tahsil olunur." Cebren tahsil aşağıdaki şekillerden herhangi birisinin tatbiki suretiyle yapılır. Bunlar;

a- Amme borçlusu tahsil dairesine teminat göstermişse, teminatın paraya çevrilmesi yahut kefilin takibi,

b- Amme borçlusunun borcuna yetecek miktardaki mallarının haczedilerek paraya çevrilmesi,

c- Gerekli şartlar bulunduğu takdirde borçlunun iflasının istenmesidir.

Mahkeme tarafından verilen "erteleme" kararı üzerine, borçlu aleyhine 6183 sayılı Kanuna göre yukarıda bahsedilen takipler de dahil olmak

üzere hiçbir takip yapılamaz ve evvelce başlamış takipler durur; bir takip muamelesi ile kesilebilen zamanaşımı ve hak düşüren müddetler işlemez.

5766 sayılı Kanunla 6183 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde yapılan değişiklikle, “tahsil edilemeyeceği anlaşılan amme alacağı” tarif edilmiştir. Buna göre tahsil edilemeyeceği anlaşılan amme alacağı terimi; “*Amme borçlusunun haczedilen mal varlığına bu Kanun hükümlerine göre biçilen değerlerin amme alacağını karşılamayacağına veya hakkında iflas kararı verilen amme borçlusundan aranan amme alacağının iflas masasından tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması gibi nedenlerle tahsil dairelerince yürütülen takip muamelelerinin herhangi bir aşamasında amme borçlusundan tahsil edilemeyeceği ortaya çıkan amme alacaklarını*” ifade etmektedir.

Bu şekilde bir tanımlama yapılmasının nedeni, kanunun gerekçesinde; “Söz konusu kavramlara açıklık getirmek ve uygulamada meydana gelen veya gelebilecek olan ihtilafları azaltmak amacıyla Kanunun aradığı şartların neyi kapsadığını” belirlemek şeklinde açıklanmıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, hakkında iflas erteleme kararı verilen amme borçlusundan olan alacakların ileride tahsil kabiliyetinin olabileceği hususu kabul edilmiş olmaktadır.

Ayrıca, 29 Haziran 2008 tarih ve 26921 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Tahsilat Genel Tebliği’nde, “haklarında iflas kararı veya iflas erteleme kararı bulunan tüzel kişilerin borçlarından sorumlu olan kişiler hakkında şahsi iflas kararları olmadığı müddetçe söz konusu borçlar nedeniyle bu kişiler hakkında yurt dışı çıkış tahdidi uygulanacağı” belirtilmiştir.

Tüm bu anlatılanlardan kamu idaresinin, hakkında “iflasın erteleme” kararı verilen kişi ve kuruluşlardan olan alacaklarının tahsil kabiliyeti olabileceğini ancak amme borçlarından sorumlu olan ortaklar hakkında şahsi iflas kararı olmadığı sürece yurtdışına çıkış sınırlaması uygulaması gerektiği yönünde bir kanaat olduğu söylenebilir. Bu da “iflasın erteleme kararı”nın yasamızda yer almasının ve işlerlik kazandırılmasının sebepleriyle paralel bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kanun koyucu erteleme kararı alınmış şirketin imtiyazına bir istisna getirmiştir. İcra ve İflas Kanununun 206. maddesinin birinci sırasında yazılı alacaklar için haciz yoluyla takip yapılabilir. Yani bu alacaklar karşısında şirketler korunmamaktadır. Çoğu zaman ön sıralarda yer alan 6183 sayılı Kanunda belirtilen amme alacaklarının takibi dahi erteleme kararının

verilmesi ile durmaktadır. İcra ve İflas Kanununun 206. maddesinin birinci sırasında yazılı alacaklar aşağıda belirtilmiştir:

1- İşçilerin, iş ilişkisine dayanan ve iflasın açılmasından önceki bir yıl içinde tahakkuk etmiş ihbar ve kıdem tazminatları dahil alacakları ile iflas nedeniyle iş ilişkisinin sona ermesi üzerine hak etmiş oldukları ihbar ve kıdem tazminatları,

2- İşverenlerin, işçiler için yardım sandıkları veya sair yardım teşkilatı kurulması veya bunların yaşatılması maksadıyla meydana gelmiş ve tüzel kişilik kazanmış bulunan tesislere veya derneklere olan borçları,

3- İflasın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk etmiş olan ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları.

V- DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İflasın ertelenmesi borçluyu kurtarmak kadar alacaklıları da korumak amacıyla getirilmiş bir kurumdur. İflasın ertelenmesi ya iyileştirme projesinin başarılı olup şirketin borca batık olma halinden kurtulmasıyla, ya da iyileştirme projesinin başarısız olup şirketin iflasıyla sona erer. İflasın ertelenmesi kararının verilmesiyle birlikte daha önce başlamış olan, 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre yapılanlar da dahil olmak üzere, tüm takiplerin duracağı ve tek bir istisna dışında (İİK. 206. md.) yeni takip yapılamayacağı İcra ve İflas Kanunu'nun 179/b-1 maddesinde açıkça belirtilmiştir. 6183 sayılı Kanuna göre Amme İdaresi tarafından haciz işlemi yapılmışsa, mahkemece “iflasın ertelenmesi” kararı verilmesi durumunda yapılan haciz işlemi iptal edilmeyecek, ancak hacizli malın satışı yapılamayacaktır. 6183 sayılı Kanuna göre yeni bir takip yapılması da mümkün değildir. Bu konuda Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin 28.5.2004 gün ve 8556-13661 sayılı kararı bize göre de isabetlidir. Çünkü bu kararda, ödeme emrinin iptali değil, takibin iptali gerektiği hususu belirtilmiştir. Yasada belirtilen manada, iflasın ertelenmesi kararı ile birlikte Amme İdaresi de diğer alacaklılar ile eşit durumda kabul edilmektedir. Bu sayede borçlunun alacaklıların takiplerinden erteleme süresi içinde korunması ve mal varlığının parçalanması önlenmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ÇELİK, Binnur (2002), **“Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku”**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Şefik Matbaası, İstanbul, Ekim.
- GÜRALP, Ayşe Gülin (2008), **“İflasın Ertelenmesinde Kayyım Atanması”**, www.turkhukuksitesi.com, E. Tarihi: 01.02.2008
- ONAR Sıdkı Sami (1960), **“İdare Hukukunun Umumi Esasları”**, C. III, 3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.
- ÖZTEK, Selçuk (2005), İflasın Ertelenmesi, Bankacılar Dergisi, Sayı:53.
- ÖNCEL, Mualla, KUMRULU, Ahmet, ÇAĞAN, Nami (2007), **“Vergi Hukuku”**, 14. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, Nisan.
- TUNCER, Selahattin (1998), **“Teoride ve Uygulamada Kamu Alacağı”**, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 4099, İstanbul.
- Yargıtay, 12. Hukuk Dairesi'nin 28.5.2004 gün ve 8556-13661 sayılı Kararı